

नाम:- एव गौतम. ज.

सेमेस्टर :- 1

शीट नं :- 113

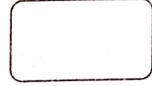
PNR No:- COC 2025 113

विषय :- Economic (Banking & Finance)

पैपर टाइटल :- MJ - BAF - 101

Dhaaval

પ્રશ્ન-1 બેંકો સમઠ્ઠા સ્થાપી, બેંક ના વિવિધ પ્રકારો વિસ્તૃત રીતે સમઠ્ઠાવો.

→ પ્રસ્તાવના:-

આધુનિક આર્થિક વ્યવસ્થામાં બેંકનું સ્થાન અત્યંત મહત્વપૂર્ણ છે. વ્યક્તિ, વ્યવસાય અને સરકાર - પ્રકૃષ્ઠ મારે બેંક નાકાકીય વ્યવહારોનું મુખ્ય કેન્દ્ર બની ગઈ છે. પંચાની સુરક્ષા, ધિરાણ ચુકવણી અને બચત જેવી અનેક સેવાઓ બેંક ધારા પૂરી પાડવામાં આવે છે.

→ બેંક ના વિવિધ પ્રકારો:

1. કેન્દ્રિય બેંક (Central Bank)

દેશની સર્વોચ્ચ બેંકને કેન્દ્રિય બેંક કહે છે. ભારતમાં રિઝર્વ બેંક ઓફ ઈન્ડિયા (RBI) કહે છે. તેના મુખ્ય કાર્યોમાં નોટ છાપવી, નાકાકીય નીતિ બનાવવી, અન્ય બેંકો પર નિયંત્રણ રાખવું અને સરકારની બેંક તરીકે કાર્ય કરવું સામેલ છે.

2. વાણિજ્ય બેંક (Commercial Bank)

વાણિજ્ય બેંકો સામાન્ય જનતા સાથે સીધો વ્યવહાર કરે છે. જેમકે બચત ખાતું, ચલણી ખાતું, ફિક્સ ડિપોઝિટ, લોન, વગેરે સેવાઓ આપે છે.

ઉદાહરણ : SBI, PNB, HDFC, ICICI વગેરે.

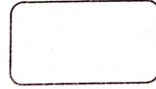
3. સરકારી બેંક (Co-operative Bank)

આ બેંકો સરકારના સિદ્ધાંત પર કાર્ય કરે છે. માનવ ચંદ્ર, વૃષ્ટી અને મધ્ય વર્ગને

દવે ગાંતમ.જે.

g
Custm

સહાય કરવાનું મુખ્ય ઉદ્દેશ હોય છે.
તે ગ્રામિણ અને શહેરી બંને વિસ્તારોમાં
કાર્ય કરે છે.

4 પ્રાદેશિક ગ્રામિણ બેંક (Regional Rural Bank)
આ બેંકો ખાસ કરીને ગ્રામિણ વિસ્તારોમાં
ખેતી, પશુપાલન, નાના વ્યવસાય અને કારીગરી
ને ધરાવતા આપે છે.

5 વિકાસ બેંક (Development Bank)
આ બેંકો ઉદ્યોગોના વિકાસ માટે લાંબા
ગાળાનું ધરાવતા આપે છે. દેશના આર્થિક
વિકાસ માં મહત્વપૂર્ણ ભૂમિકા ભજવે છે.

→ ઉપસંહાર :

બેંક વગર આધુનિક અર્થતંત્રની કલ્પના
અશક્ય છે. વિવિધ પ્રકારની બેંકો સમાવ
તા દરેક વર્ગને નાણાકીય સહાય પૂરી પાડે છે.

પ્રશ્ન-૨ આર.બી.આઈની નાણાકીય નીતિ વિસ્તૃત રીતે સમજાવો.

→ પ્રસ્તાવના:

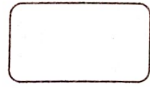
દેશની આર્થિક સ્થિતિ અને વિકાસ જાળવવા માટે નાણાં પુરવઠા પર નિયંત્રણ કરી છે. આ કાર્ય વિરૂધ્ધ બેંક અને અન્ય હિન્દિયા તેમજ નાણાકીય નીતિ દ્વારા કરે છે.

→ નાણાકીય નીતિનો અર્થ:

વિરૂધ્ધ બેંક અને અન્ય હિન્દિયા દ્વારા દેશમાં નાણાંની ઉપલબ્ધતા, ધિરાણ વ્યવસ્થા અને વ્યાજ દરોને નિયંત્રિત કરવા માટે અપમાવવામાં આવતી નીતિને નાણાકીય નીતિ કહે છે.

→ નાણાકીય નીતિના મુખ્ય હેતુઓ:

- ૧) મોંઘવારી પર નિયંત્રણ
- ૨) આર્થિક સ્થિતિ જાળવવી
- ૩) વિકાસને પ્રોત્સાહન આપવું
- ૪) નાણાં પુરવઠા પર સંતુલન રાખવું
- ૫) રોકાણ પધારવા.

→ ਮਾਫ਼ਾਫ਼ੀ ਨੀਤਿਮਾ ਆਖਮੀ:

1. ਰੈਪੋ ਏਰ (Repo Rate)

RBI ਕੇ ਏਰੇ ਵਾਫ਼ਿਕਯ ਭੰਡੀ ਨੇ ਡੁਕੀ ਗਾਨਾਨੁੰ ਖਿਰਾਫ਼ਾ ਆਪੇ ਏ. ਸਿਨ ਰੈਪੋ ਏਰ ਭੁੰ ਏ. ਰੈਪੋ ਏਰ ਵਧੇ ਨੀ ਭੀਨ ਮੀਠੀ ਖਾਯ ਏ.

2. ਰਿਵਰਸ ਰੈਪੋ ਏਰ (Reverse Repo Rate)

ਭੰਡੀ RBI ਪਾਸੇ ਕੇ ਏਰੇ ਮਾਫ਼ਾ ਕਮਾਂ ਡੁਕੀ ਏ. ਨੇ ਰਿਵਰਸ ਰੈਪੋ ਏਰ ਭੁੰ ਵਾਯ ਏ.

3. ਕੋਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਰੈਸ਼ਿਯੋ (CRR)

ਭੰਡੀ ਨੇ ਨੀਮਨਾ ਡੁਕ ਵਾਯ ਮੀ ਅਮੁਕ ਲਾਗ ਰੈਡਿਡ ਆਰੋਪੇ RBI ਪਾਸੇ ਰਾਖਵੀ ਪੁੰ ਏ.

4. ਸਟੈਚੁਰੀ ਲਿਕਵਿਡਿਟੀ ਰੈਸ਼ਿਯੋ (SLR)

ਭੰਡੀ ਨੇ ਅਮੁਕ ਡੁਕਾ ਨਾਫ਼ਾ ਸੀਨੁੰ ਅਥਵਾ ਸਰਕਾਰੀ ਸਿਡਯੋਰਿਟੀਮਾਂ ਰਾਖਵਾ ਪੁੰ ਏ.

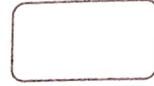
5. ਆਪੋਨ ਮਾਰੈਟ ਆਪੋਰੇਸ਼ਨ

RBI ਸਰਕਾਰੀ ਸਿਡਯੋਰਿਟੀਮਾਂ ਅਰੀਏ ਕੇ ਟੀਏ ਏਕੀ ਨਾਫ਼ਾ ਪੁਰਵਕਾ ਪਰ ਨਿਯੰਤਰਾ ਰਹੀ.

→ ਉਪਸੰਘਾਰ :

RBI ਨੀ ਮਾਫ਼ਾਫ਼ੀ ਨੀਤਿ ਏਕੀ ਆਥਿਕ ਆਥਵਾ ਨੁੰ ਸੰਯਾਲਨ ਕਰੇ ਏ. ਅਮੁਕ ਮੀਠਵਾਰੀ ਤਥਾ ਵਿਕਾਸ ਵਰਯੋ ਸੰਤੁਲਨ ਆਯੋ ਏ.

પ્રશ્ન-૩ વિશિષ્ટ પ્રકારના ગ્રાહકો વિશે વિસ્તૃત મોંઘ લખી.

→ પ્રસ્તાવના:

બેંકમાં ખાતું ખોલાવનાર દરેક વ્યક્તિ સામાન્ય ન હોય. કેટલાક ગ્રાહકોની કાનૂની સ્થિતિ અલગ હોય છે. આવા ગ્રાહકોને વિશિષ્ટ પ્રકારના ગ્રાહકો કહે છે.

→ વિશિષ્ટ પ્રકારના ગ્રાહકોના પ્રકારો :

1) નાબાલગ (Minor)

18 વર્ષની ઓછી ઉંમર દરાવતા વ્યક્તિ નાબાલગ કહેવાય છે. તે મર્યાદિત અધિકાર સાથે ખાતું ખોલી શકે છે.

2) સાંયુક્ત ખાતા દારક

બેંકે વધુ વ્યક્તિઓ સાથે મળીને ખાતું ખોલે તે સાંયુક્ત ખાતું કહેવાય છે. વ્યવહાર માટે સાંની સંમતિ જરૂરી હોય છે.

3) અંધ અથવા અશિક્ષિત ગ્રાહક

આવા ગ્રાહકો માટે બેંક ખાસ સુરક્ષા પગલાં લે છે. જેમકે અંગુઠાનો નિશાન અર્ન સંરક્ષા

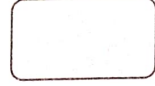
4) કંપની

કંપની એક કાનૂની વ્યક્તિ છે તેના નામ ખાતું ખોલી શકાય છે. અર્ન વ્યવહાર બેંકે ઓફ ડિરેક્ટરસના હરાવ મરુન થાય છે.

દર્પે ગાંધીમ. જી.

of Custom

૬) ભાગીદારી પંચી

ભાગીદારી કરાર મુજબ ખાતું સલાવવામાં આવે છે. દરેક ભાગીદારની જવાબદારી નિર્ધારિત હયિ છે.

→ ઉપસંહાર :

વિશિષ્ટ પ્રકારના ગ્રાહકો માટે બેંકે કાયદાકીય નિયમો નું પાલન કરવું જરૂરી છે. જેથી વ્યવહાર સુરક્ષિત અને નિયમિત રહી શકે.

Dhavai